

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.
© Н.І. Єсінова, Д.А. Горн, 2011.

УДК 339.13.012

В.О. Козуб, ст. викл
А.Г. Бубенець, студ.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Розглянуто питання формування і розвитку світового фінансового ринку. Визначено сегменти міжнародного фінансового ринку.

Рассмотрены вопросы формирования и развития финансового рынка. Определены сегменты международного финансового рынка.

Questions of forming and financial market development are considered. The segments of international financial market are certain.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному світі розгортання процесів фінансової глобалізації істотно підвищує залежність України від світових фінансових ринків. Така тенденція характерна для багатьох країн світу і вимагає від регуляторів фінансових ринків узгоджених дій з метою забезпечення сталого та динамічного розвитку фінансового сектору. Об'єктивною основою становлення світового фінансового ринку є розвиток міжнародного розподілу праці; інтернаціоналізація суспільного виробництва; концентрація і централізація фінансового капіталу. Сьогодні світовий фінансовий ринок об'єднує національні фінансові ринки країн та міжнародний фінансовий ринок, що різняться умовами емісії та механізму обігу фінансових активів. З огляду на це, дослідження проблем розвитку світового фінансового ринку та виявлення його сегментів на сучасному етапі є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними та зарубіжними науковцями глибоко опрацьовані різні підсистеми світового фінансового ринку та проблеми його розвитку. Серед науковців, що займаються зазначеною проблемою можна виділити В.В. Липова, І.О. Бочана, І.Р. Михасюка, І.І. Дахно, Д.М. Михайлова, О.Д. Злупко, С.М. Моринця та ін. Проте питання розвитку світового фінансового ринку в сучасних умовах потребують подальших досліджень.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження основних особливостей формування та розвитку світового фінансового ринку та визначення його сегментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий фінансовий ринок виник на основі інтеграційних процесів між національними фінансовими ринками у середині 60-х рр. ХХ ст. як результат інтеграції фінансових ринків окремих країн на основі зміцнення зв'язків, розширення контактів між національними фінансовими ринками, їх прогресуючого переплетення.

На сучасному етапі формування світового фінансового ринку, на наш погляд, відбувається під впливом процесу глобалізації національних фінансових ринків, чинниками якого є:

- інтенсивне впровадження електронних технологій, комунікаційних засобів та інформатизації, що робить високоефективними інформаційну інфраструктуру фінансового ринку та систему розрахунків між учасниками ринку;

- розширення видів та кількості пропонованих цінних паперів;

- посилення ролі фінансових ринків як основного механізму перерозподілу фінансових ресурсів як у національному, так і в глобальному масштабі;

- вплив приватизаційних процесів на потенційну пропозицію цінних паперів;

- концентрація діяльності учасників ринку у світових фінансових центрах;

- інституціоналізація фінансових ринків, тобто постійне збільшення частки інституційних учасників ринку (інвестиційних, страхових компаній, пенсійних фондів тощо);

- лібералізація фінансових ринків, тобто створення законодавства, що сприяє проникненню учасників ринку на фінансові ринки різних рівнів і стимулює їх активність.

Із функціонального погляду світовий фінансовий ринок – це система ринкових відносин, у якій об'єктом операцій виступає грошовий капітал і яка забезпечує акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків, створюючи умови для безперервності та рентабельності виробництва [1].

Світовий фінансовий ринок з інституційного погляду – це сукупність банків, спеціалізованих фінансово-кредитних установ, фондових бірж, через які здійснюється рух світових фінансових потоків та які є посередниками перерозподілу фінансових активів між

кредиторами і позичальниками, продавцями та покупцями фінансових ресурсів [2].

На світовому фінансовому ринку постійно відбуваються процеси акумуляції, розподілу та перерозподілу вільних фінансових ресурсів серед галузей економіки різних країн. Передача фінансових ресурсів від одних суб'єктів ринку до інших відбувається через різні фінансові інструменти, які для інвесторів є фінансовими активами, а для тих, хто потребує інвестицій і виступає емітентом фінансових активів, є зобов'язаннями.

Структуру світового фінансового ринку можна подати в такий спосіб (рис.) [2].

Рисунок – Структура фінансового ринку

На ринку грошей продаються і купуються грошові кошти на короткий термін. До ринку капіталів належать довготермінові капітали, тобто вкладання коштів на триваліший період часу.

Участь національних валютних, кредитних, фондових ринків в операціях світового ринку визначається такими чинниками [3]:

- місцем країни у світовій системі господарства та її валютно-економічним становищем;
- існуванням розвиненої кредитної системи і добре організованої фондової біржі;
- помірністю оподаткування;
- пільгами валютного законодавства, яке дозволяє доступ іноземним позичальникам на національний ринок та іноземних паперів до біржового котирування;
- зручним географічним положенням;
- відносною стабільністю політичного режиму та ін.

Відмінності міжнародних фінансових ринків від національних полягають у тому, що перші мають величезні масштаби операцій

(щоденні операції на світових фінансових ринках у 50 разів перевищують операції світової торгівлі товарами); у них відсутні географічні кордони; операції проводяться цілодобово; використовуються валюти провідних країн світу, євро і частково спеціальними правами запозичення; учасниками їх переважно є першокласні банки, корпорації, фінансово-кредитні інститути з високим рейтингом; існує диверсифікація сегментів ринку та інструментів операцій в умовах революції сфери фінансових послуг; на них діють специфічні – міжнародні – відсоткові ставки; забезпечуються стандартизація операцій та високий ступінь інформаційних технологій, безпаперові операції на базі використання комп'ютерів.

Головне призначення міжнародного фінансового ринку полягає в забезпеченні перерозподілу між країнами акумульованих вільних фінансових ресурсів для сталого економічного розвитку світового господарства й одержання від цих операцій певного доходу.

Головною функцією міжнародного фінансового ринку є забезпечення міжнародної ліквідності, тобто можливості швидко залучати достатню кількість фінансових засобів у різних формах на вигідних умовах на наднаціональному рівні.

Стосовно структури міжнародного фінансового ринку можна зазначити, що цьому питанню в економічній літературі відводиться особливе місце, бо єдиної загальновизнаної структури фінансового ринку ще не існує. Це пов'язано з тим, що міжнародний фінансовий ринок являє собою дуже складну структуровану систему.

Залежно від періоду закінчення операцій міжнародний фінансовий ринок поділяють на [4]:

- ринок касових (поточних, «спот») операцій – передбачає торгівлю базовим активом, розрахунки за який здійснюються не пізніше другого робочого дня після укладення угоди;

- ринок строкових угод – розрахунок здійснюється пізніше, ніж на другий робочий день після дати укладення угоди, тобто угода здійснюється більше трьох робочих днів.

Міжнародний фінансовий ринок залежно від місця проведення операцій поділяють на [5]:

- централізований – представлений біржами (біржовий ринок);
- децентралізований (позабіржовий) світовий ринок – торгівля повністю децентралізована і здійснюється переважно через дилінгові системи, міжнародні телекомунікаційні системи, по телефону.

Що стосується тісно пов'язаних між собою через систему міжнародних розрахунків сегментів, з яких складається міжнародний

фінансовий ринок, то в економічній літературі їх класифікують по-різному. Так, Т.С. Шемет дотримується такої структури міжнародних ринкових фінансових ресурсів [6]:

- короткостроковий (валютний) ринок – складається з короткострокових банківських кредитів та короткострокових цінних паперів;

- середньо- і довгострокові євrorинки (євrorинки капіталів) – поділяються на ринок банківських кредитів та ринок міжнародних цінних паперів. Останній складається з фінансових активів у вигляді всіх цінних паперів – акцій, облігацій та похідних від них так званих «деривативів».

Російський учений Д.М. Михайлов описує сучасну структуру світового фінансового ринку, складовими якого є міжнародні ринки. Він виділяє «грошовий ринок», «ринок деривативів» і «ринок капіталів». Усі ці три ринки об'єднують певні частини «кредитного ринку» і «ринку цінних паперів», залежно від строків реалізації майнових прав і типу зобов'язання [7].

Зберігається розподіл міжнародного фінансового ринку на грошовий ринок (включає валютний ринок, ринок короткострокових позик, ринок короткострокових фінансових активів та їх похідних) та ринок капіталу (включає ринок цінних паперів і ринок середньострокових і довгострокових банківських позик). Одночасно такий розподіл, як вважається, використовується тільки для визначення строкості виданих чи інвестованих коштів. З боку пропозиції кредитних ресурсів визначальним чинником на грошовому ринку є ліквідність інструменту. У разі надання фінансових ресурсів на ринку капіталів головними питаннями для інвестора є середньостроковий кредитний ризик позичальника, відсотковий ризик, політичний ризик тощо.

З іншої точки зору, підсистема міжнародного фінансового ринку включає ринок капіталів, зокрема тільки ринок цінних паперів (акцій, облігацій), а ринок банківських кредитів – це самостійний сегмент світового фінансового ринку, що охоплює:

- грошовий (валютний) ринок;
- ринок капіталів – ринок зобов'язань тривалістю більше одного року, тобто довгострокових цінних паперів (акцій, облігацій та їх похідних, векселів, виписаних на термін понад один рік);
- ринок банківських кредитів – це ринок індивідуалізованих, неуніфікованих боргових зобов'язань, які зазвичай виключають існування вторинного ринку;

– євроринок – це світовий фінансовий ринок, на якому операції з різними фінансовими інструментами здійснюються в євровалютах, і тому він включає певні частини грошового ринку, ринку капіталів, ринку банківських кредитів.

В економічній літературі вказується на існування об'єднання ринку банківських кредитів і ринку боргових цінних паперів під назвою «кредитний ринок». Відомий український фінансист О.Д. Василик (його погляди підтримує С.Я. Боринець) зазначає, що ці ринки не можна поєднувати під однією назвою, їх треба розглядати окремо, бо вони суттєво різняться, хоча такі цінні папери, як облигації, векселі, ноти, депозитні сертифікати, і мають боргову природу. По-перше, при одержанні коштів на кредитній основі їх власник не змінюється. При купівлі боргових цінних паперів власник коштів змінюється. Існують облигації, конвертовані в акції. По-друге, є певні відмінності й в одержанні доходу на вкладені кошти на ринку боргових цінних паперів і на ринку банківських кредитів [8].

На підставі викладеного можна виділити такі основні сегменти міжнародного фінансового ринку:

- 1) міжнародний валютний ринок, де відбуваються операції виключно з валютою;
- 2) міжнародний ринок банківських кредитів;
- 3) міжнародний ринок цінних паперів (фондовий ринок), який, у свою чергу, поділяється на:
  - 4) міжнародний ринок боргових цінних паперів;
  - 5) міжнародний ринок титулів власності (ринок акцій та депозитарних розписок);
  - 6) міжнародний ринок похідних фінансових інструментів (деривативів) – ринок інструментів торгівлі фінансовим ризиком, ціни яких пов'язані з іншими фінансовими чи реальними активами (ціни товарів, ціни акцій, курси валют, відсоткові ставки);
  - 7) євроринок, який включає інструменти названих вище сегментів міжнародного фінансового ринку, виражені в євровалюті.

Останнім часом стали виділяти ще один окремий сегмент міжнародного фінансового ринку – ринок страхових послуг. І за певними ознаками сегментом міжнародного фінансового ринку можна назвати міжнародний ринок дорогоцінних металів і золота.

В Україні фінансовий ринок почав розвиватися з 1992 р. у формі акцій акціонерних товариств і депозитних сертифікатів комерційних банків. Звичайно, за такий короткий час у формуванні фінансового капіталу і розвитку фінансового ринку очікувати більш-менш помітних результатів не можна. Сучасний рівень розвитку у

країнах із класичною ринковою економікою став результатом тривалої еволюції ринкових відносин протягом кількох десятиліть. Зазначимо, що у країнах Східної Європи, які почали переходити до ринку раніше за Україну, рівень ринкових відносин також не досяг рівня розвинених країн.

Висновки. Таким чином, світовий фінансовий ринок нині є глобальною системою акумулювання вільних фінансових ресурсів та надання їх позичальникам із різних країн на принципах ринкової конкуренції. Як основні сегменти міжнародного фінансового ринку було визначено міжнародний валютний ринок, міжнародний ринок банківських кредитів, міжнародний ринок цінних паперів, міжнародний ринок боргових цінних паперів, міжнародний ринок титулів власності, міжнародний ринок похідних фінансових інструментів (деривативів), євроринок, а також ринок страхових послуг.

Список літератури

1. Липов, В. В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль I. Світова система господарювання [Текст] : навчально-практичний посібник / В. В. Липов. – К. : Професіонал, 2008. – 368 с.
2. Липов, В. В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль II. Міжнародні ринки та форми міжнародної економічної взаємодії [Текст] : навчально-практичний посібник / В. В. Липов. – К. : Професіонал, 2008. – 368 с.
3. Бочан, І. О., Глобальна економіка [Текст] : підручник / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
4. Дахно, І. І. Світова економіка [Текст] : навч. посібник / І. І. Дахно. – К. : Центр навч. літератури, 2009. – 264 с.
5. Злупко, С. М. Перехідна економіка: сучасна Україна [Текст] : навч. посібник / С. М. Злупко. – К. : Знання, 2009. – 324 с.
6. Шемет, Т. С. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посібник / Т. С. Шемет. – К. : Центр навч. літератури, 2008. – 374 с.
7. Международный бизнес. Учебно-методический комплекс [Текст] : учеб. пособие / В. И. Черенков [и др.] ; под общ. ред. В. И. Черенкова. – Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – 571 с.
8. Василик, О. Д. Теорія фінансів [Текст] : навч. посібник / О. Д. Василик. – К. : Знання, 2009. – 370 с.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.
© В.О. Козуб, А.Г. Бубенець, 2011.

УДК 331.522.4